

VÁRADI KÁROLY.

(1841—1886.)

Élete a kötelességé volt és a becsületes munkáé, halála a bátor jellemü férfiúé.

Három hónap telt már el szegény, felejthetlen barátunk végzetes kimulása óta s nem érintjük, nem lebbentgetjük a fátyolt, melyet a szerencsétlen párbajra és az azt eléidéző szomorú körülményekre borítottunk, melyeknek ő áldozatul esett; de kiemelkedő alakját kegyelettel veszszük körül s nemes vonásait és élete fölemelő emlékét mi is megőrizni és megörökíteni kívánjuk.

Kolozsvárt született 1841. nov. 4-én, hol atyja Kövendi Váradi János tekintélyes ügyvéd, majd Kolozsvár város közügyésze volt; anyját Forrai Annának hívták. Tanulmányait főiskolánkban kezdette meg és itt végezte be 1860-ban kitünő sikerrel. Már az iskolában kivált szerénysége, nemes jelleme és jeles tehetségei által, melyek neki később az életben általános becsülést és tiszteletet szereztek. A gymnasiumot végezve a theológiára iratkozott be, de a mellett főleg paedagogiai tanulmányokkal foglalta el idejét, mire nem sokára bővebb alkalmat nyílt a gyakorlatban is, midőn a régi Belső-Szolnokvármegyébe a Thorma és Betegh családokhoz ment nevelőnek. Majd a külföldet kereste fel s a göttingai és jénai egyetemeken bölcselmi és természettudományi tanfolyamokat hallgatott.

Külföldről hazajöve mindjárt tanári állomást nyert. Egyházi Főtanácsunk 1866-ban megválasztotta tordai algymnasiumunkhoz igazgatónak. Négy évig működött ez intézetnél szép sikerrel, közmegelegedésre. Alatta ez iskolánk örvedetesen eléhaladt s az Egyházi Főtanács eltávozásakor a legméltánylóbb szavakban fejezte ki az ő érdemei iránt elismerését. Tordán léte alatt lépett (1867-ben) házasságra Miklóss Idával, Miklóss Miklós ev. ref. lelkész leányával, kitől 5 gyermeke született, kik közül azonban 3 meghalt s csak legnagyobb fia és kis leánya él.

Midőn az alkotmányos korszak új iskolákat adott a nemzetnek s közoktatásügyünk keretébe be lönek véve a polgári iskolák is, az új intézmény számára mindenütt a legjobb tanerőket igyekeztek megnyerni, s Váradi Károlyt 1870-ben a kolozsvári polgári iskolánál találjuk a magyar nyelv tanszékén s pár hónap múlva meg dr. Császár Károlynak Budapestre lett eltávozásával, mint igazgatót az intézet élén. Tíz évig volt ez iskolának vezetője, éltető lelke, szelleme. Az iskolának különösen kezdetben sok nehézséggel kellett küzdenie, de az ő lelkesülő erélye legyőzte az akadályokat; szakértelme, fáradhatlan szorgalma hódított és derék tanártársaival, a kik vele egyetértésben s hasonló buzgalommal munkáltak, megszilárdította az új intézményt.

Szép eredmény. De ez csak egyik emléke annak a lelkes munkásságnak és közhasznú tevékenységnek, melyet Váradi Károly e tíz év alatt oly elismerésre méltó módon kifejtett. Mikor a polgáriskolát már megerősödve, biztosítottnak látta, a realis oktatás e szervének mintegy kiegészítéséül a közép kereskedelmi iskola eszméjét ragadta meg, melyet többekkel együtt rövid időn sikerült is megvalósítania. Ő lett annak első igazgatója. Figyelme kiterjedt az iparos növendékek oktatására is s neki nagy része van abban, hogy Kolozsvárt rendszeres ipariskolák jöttek létre, melyek csakugyan az ő igazgatása alatt indultak be. Tanítványai szerették mindenütt, ragaszkodtak hozzá; a szülők bizalommal és tisztelettel viseltettek iránta. Áldásos befolyást gyakorolt minden munkájával.

Működésének ismertetése azonban ezzel még távolról sincs ki merítve.

A kolozsmegyei tanító-testületnek volt fentartva, hogy Váradi Károlyt, mint tanférfit, a maga egész nagyságában előtérbe hozza és nevét országosan ismertté tegye. Itt nyílt alkalma fenkölt szellemének szárnyait kibontani és azt a szent tüzet, mely keblét az ember nevelése és művelődése iránt eltöltötte, kiönteni. Szelleme itt ragyogott teljes fényében. Páratlan lelkesedéssel, meggyőző szónoki erővel hirdette a nevelés ígét. Elnöki beszédeiben lánggra gyújtva viszi foglyul a nevelés nagyfontosságú érdekeinek pályatársai szívét. A vitatkozásokban világosít és irányt jelöl. És hogy a tantestületnek a gyűléseken kívül is legyen tere a nevelés és oktatásügy kérdéseinek tárgyalására, megalapítja és valódi hivatottsággal több éven át szerkeszti a „Család és Iskola“ című lapot, mely az erdélyi részeknek ma is kiváló szakközlönye. A munkásságban elől megyen, tehetségei az ország elsőrangú tanférffiai sorába emelik.

Maga a tantestület egyike lesz az ország legtekintélyesebb tanító-egyesületeinek. És hogy az ma is oly szépen virágozik és súlylallyal foglal állást népoktatásügyi mozgalmainkban s az erdélyi részeknek vezér-tantestülete, az kétségtelenül egyfelől ama termékenyítő és fejlesztő szellem befolyásának tulajdonítandó, mely tőle származott, ama lelkes munkásságnak, melyet ő inspirált.

Midőn 1881-ben a közoktatásügyi minster a kolozsmegyei tanfelügyelőségre őt nevezte ki, a megyei tanítók tapsoltak e kinevezésnek s minden, a tanügy iránt érdeklődőt öröm töltött el a valódi érdem e méltánylásán.

Kolozsmegyének népnevelési ügye az ő tanfelügyelőségével egyszerre új lendületet vett. A meglevő iskolák rendezettek és több helyen újak állítottak fel; magában Kolozsvár városában is a két községi iskola felállítását ő indítványozta. Már ezek által szép emléket biztosított magának. De külső sikereinél is nagyobb volt itt is az az intenzív hatás, melyet magukra a tanítókra gyakorolt. Nem a hivatali méltóság mutogatása, hanem a tanítás és építés volt a célja az ő iskola-látogatásainak. S a tanítók örömmel vették tőle a leczkékét, mert szeretettel szólott s érezték, hogy a ki nekik beszél, a tanügy felkent apostola, avatott, mester.

Váradit tanfelügyelői állásában is osztatlan rokonszenv és tisztelet környezte. És ő azt ki tudta vívni minden téren, a melyen működött. Mert ő amaz elfoglaltatás mellett, melylyel magát a tanúghöz kötötte, tevékeny részt vett Kolozsvár város közeletében és egyházunkéban is. S nevével mindkettőben lelkesítő emlékek társulnak. A vallásközönség és ekklezsiánk tanácsában gyakran megjelent. Közügyeink menetére befolyt s egyedül a köz érdekétől és nem személyes tekintetektől vezetve. „A közeletben az ember énjét csak szellemi és erkölcsi elhivatásában szerette méltatni“ — ezt írja róla egyik barátja — és ezzel a valót mondotta. Ő önzetlenül szolgált, mert az igaz, a nemes, szép és jó volt az ő lelkének cultusa mindenütt s a moralis szempont az irányadó, melyet az alkuvó opportunismus nem érinthetett. — Folyóiratunk az ő egyháza és vallása iránti szeretetének és munkásságának őrizi nyomait amaz értékes dolgozatokban, melyek tőle régibb köteteinkben megjelentek. Egyesek meg a jóindulat, szivesség és hűség amaz emlékeit keblükben, melyek csak egy valódi barát, egy tiszta keblű és mély rokonszenvű ember jóságos lényéből származhattak.

De legtöbb és legmaradandóbb szolgálatot kétségtelenül a tanügynek, a nevelésnek és oktatásnak tett. Érdemeire nézve épp a mult

évben ünnepélyesebb formában nyilvánult iránta az elismerés. A polgári iskola számára tisztelői lefestették arczképét és megható ünnepélyességgel leplezték le. Nem divatos ünnepély volt az, hanem a sziv ünnepe, egyszerű, de bensőségteljes. És ő e kitüntetést teljes mértékben megérdemelte. A tanügynek szentelte jeles tehetségeit, élete jobb részét, szivét. Helyes, józan nevelési elveket követett, egyenes uton járt: eszméknek élt. Az hódolat volt a tanügy apostolának, nekik egyik mesterüknek és barátjuknak. Akkor hozsánnát kiáltott mindenki.

De a mestereknek szomorú a sorsuk. Neki is el kellett esni az ügy szolgálatában, a melyért pedig jobb lett volna élnie. A fegyver megölte őt, de elébb lelkének még egy szép nyilatkozatát hagyja hátra a végzetes nap előtti estvén írott levelében: „... A lelkesedni tudó s a legnemesebb küzdelemre mindig kész, derék tanítói kar fogadja hálámat s bucsumat. Virágozzanak iskoláink s általuk és bennük is éljen örökre a haza“... A végzetes golyó kioltotta életét, de lelke, szép jelleme átdicsőülten jövéinek és nekünk maradt. Őrizzük hiven azt.

PÉTERFI DÉNES.

PÁRISI LEVÉL.

PÁRIS, 1886. nov.

(Mégis a protestans theologia facultás kérdéséről a költségvetés kapcsán. —
Renaanak legújabb műve: A jouarre-i apáca. (L'abbesse de Jouarre.)

Szerkesztő ur!

A protestans theologiai facultások fentartásának vagy megszüntetésének kérdése, a mely már csaknem unalmassá vált, a vallás és közoktatási költségvetés megállítása alkalmával ismét napi rendre került. A bizottság, mely a költségvetés e részével foglalkozott, hosszas és heves vita után törölte a prot. theol. facultásoknak eddig adni szokott segélyt. Már a mult évben megvonták volt azt az összeget, mely a prot. seminariumok számára köztartásra adatott. Midőn a pénzügyi bizottság e törlést tette, ezzel szándéka volt magukat a facultásokat megszüntetni. A bizottság okoskodása elég egyszerű, de teljesen hamis. Ime pár szóban: Miután a kath. facultásoknak adott segélyt töröltük, az igazság követeli, hogy töröljük a prot. facultásokéit is. Ez az egyenlősítés azonban a legnagyobb igazságtalanság. A kath. facultások éppen semmi szolgálatot sem tettek a kath. papságnak, mert a papok nem mentek oda hallgatni s nem szereztek ott okleveleket. Egyébiránt az állam maga sem kívánta a kath. papóktól a theol. facultások által nyújtott fokozatokat. Ezeknek a facultásoknak semmi hasznok sem volt a kath. lelkészek nevelésére, mert azok tanulmányaikat, mint most is történik, mind a püspökök felügyelete alatt álló seminariumokban végezték.

De másként van a prot. lelkészek nevelésével. Nekik nem áll rendelkezésükre más intézmény, hogy benne tanuljanak és oklevelet nyerjenek, mely nélkül rendes papságra nincsenek jogosítva, csakis a theol. facultások. Hozzá maga az állam is szigoruan megkívánja az oklevelet arra nézve, hogy valaki a reformált egyházban papnak neveztetthessék ki. Tehát a theologiai facultásokat megszüntetni annyi, mint hivatalosan megakadályozni akarni